

UDK:378.147

Malikaxon MAMATQULOVA,
Qo'qon davlat pedagogika instituti. (PhD)
E-mail mamatqulovamalika86@gmail.com
Abduvohid AZIMOV,
Qo'qon davlat pedagogika instituti talabasi
Kamola ANVAROVA,
Qo'qon davlat pedagogika instituti talabasi
Hilola QO'SHMURODOVA,
Qo'qon davlat pedagogika instituti talabasi
Dilnozabonu MUXAMMADALIYEVA,
Qo'qon davlat pedagogika instituti talabasi

QDPI pedagogika kafedrasida dosent, PhD M.Isabayeva taqrizi asosida

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA IJODIY QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNI PEDAGOGIK SHARTLARI

Annatotsiya

Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchining ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish muammosini o'rganish, pedagogika oliy o'quv yurtlarida o'quv faoliyatida talabalarining ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish modelini yaratish, talaba shaxsining ijodkorlik qobiliyati shakllanganlik mezonlari va darajalarini ishlab chiqish va pedagogika oliy o'quv yurtlarida o'quv faoliyatida talabalarining ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonini samarali amalga oshirilishini ta'minlovchi pedagogik sharoitlar yoritib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Ijodkorlik qobiliyatlari, affekt va intellekt birligi, ijtimoiy-madaniy konteksti, motivatsiya, pedagogik ijod mohiyati.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация

В данной статье мы изучим проблему развития творческих способностей будущего учителя, создадим модель развития творческих способностей студентов в образовательной деятельности педагогических вузов, разработаем критерии и уровни сформированности творческих способностей студентов. студента, и обеспечить эффективную реализацию процесса развития творческих способностей студентов в условиях образовательной деятельности педагогических вузов.

Ключевые слова. Творческие способности, единство аффекта и интеллекта, социокультурный контекст, мотивация, сущность педагогического творчества.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF CREATIVE SKILLS IN FUTURE TEACHERS

Annatosia

In this article, we will study the problem of developing the creative abilities of the future teacher, create a model for the development of students' creative abilities in the educational activities of pedagogical higher educational institutions, develop the criteria and levels of the formation of creative abilities of the student, and ensure the effective implementation of the process of developing the creative abilities of students in the educational activities of pedagogical higher educational institutions. conditions are covered.

Keywords. Creative abilities, unity of affect and intellect, socio-cultural context, motivation, essence of pedagogical creativity.

Kirish. Bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik shartlari quyidagilardan iborat:

Tabiiy fanlar fakulteti bo'lajak o'qituvchilarda muammoga qiziqishni shakllantirish. Bo'lajak o'qituvchilar qiziqishlari ham shaxsiy, ham ijtimoiy yo'nalganlikka ega. Muammoga yangi mazmuni izlash, muammoni qayta tiklash yoki bo'lajak o'qituvchilar tomonidan yangi muammoning qo'yilishiga to'sqinlik qilmaslik kerak. Bu hollarda bo'lajak o'qituvchining predmetga shaxsiy munosabati, ularning shaxsiy karashlari «tinglanadi». Shuningdek hal etilmagan ilmiy muammolarning qo'yilishi qiziqish uyg'otadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda o'z qobiliyatlaridan qoniqmaslik hissining yuzaga kelishi. Istalgan muammo intellektual qiyinchilik holati yuzaga kelishi bilan bog'liq, biroq qiyinchilik darajasi turlicha bo'lishi mumkin. Bizning holatimizda muammoni hozir hal qilish mumkin bo'lmagani sababli uning yechimini kechiktirishga to'g'ri kelgani yaxshi.

Bo'lajak o'qituvchilar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha ishni tashkil qilish. Pedagogik ishlar

modelda belgilangan yo'nalishlar doirasida olib boriladi. Hal qilinmagan muammoga qaytish (ba'zan bir necha marta qaytishga to'g'ri keladi). Agar muammo hal etilsa, ijodiy «namunaviy kechinmalar» ta'minlandi. Bu o'rinda amalga oshirilgan ijodiy jarayon refleksiyasini kuzatish: hal qilishda talab qilingan, egallangan ijodiy faoliyatga daxldor bilim va malakalarni ajratish muhim. Bu holda bo'lajak o'qituvchilar o'z ijodiy qobiliyatlari o'sganini, demak mos ravishda muammoni hal qilish uchun yangi imkoniyatlar paydo bo'lganini anglab yetadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. B.Bogoyavlenska, N.A.Malinnikova, I.G.Pchelinseva, A.A.Stepanov, N.Rodgers, N.V.Sobko, I.A.Fomina, A.V.Xutorskiy, S.G.Yudakov, A.S.Kosogova, M.I.Meyerovich, L.I.Shragina, G.V.Uradovskix, F.T.Otabayeva, B.R.Adizov, T.Aliboyev, N.N.Alimov, Sh.Axmedova, Sh.T.Boltayeva, G.N.Ibragimova, D.M.Maxmudova, Z.T.Nishanova, M.Tilakova, Sh.S.Sharipov, U.A.Usmonova, S.SH.Utepov. Ta'lim tizimida ijodiy qobiliyatlar va kreativlikni rivojlantirish

masalalari Barron Frank, Drapeau Patti, J.C.Gowan, Joyce VanTassel-Baska, Maud Besançon, Miller David Lee, A.J.Miller, Murat Tekin, Özden Taşğın, Ugur Saklar tomonidan yoritilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Pedagogik mehnatning ijodiy xarakteri o'tmishning mashhur pedagoglari tomonidan ham e'tirof etilgan, ijodiy tarkibiy qism o'qituvchining professiogrammasida doimo mavjud bo'lgan, «pedagogik ijod» tushunchasi yuzaga kelgan va iste'molda barqaror o'rnatilgan qolgan. Ijod o'qituvchi professionalizmining eng muhim mezonlaridan sanaladi. Qolaversa, kasbiy ijod uchun zarur deb ta'kidlanadigan sifatlar asosan shaxsning ijodiy qobiliyatlari bilan mos keladi. Pedagog uchun kommunikativ-ijodiy qobiliyatlarning roli muhim ekani ta'kidlanadi.

Demak, o'qituvchi pedagogik ijodda yuqori cho'qqilarni zabt etishi uchun quyidagi mantiqiy zanjirni o'tish zarur: shaxsning umumiy ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish, pedagogik ijod qobiliyatlarini kuchaytirish, pedagogik faoliyatda professionalizmga yaqinlashish. Shu tariqa, shaxsning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bo'lg'usi o'qituvchining sifatli kasbiy tayyorgarligi zaruriy sharti sifatida namoyon bo'ladi.

Ijodiy faoliyat mexanizmlari o'zlashtirilishini ta'minlash, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishdan ularni o'z-o'zida rivojlantirishga asta-sekin o'tish ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish yo'nalishlarida aks etgan. Ajratilgan yo'nalishlarda optimal natijaga erishishni ta'minlovchi tamoyillar: rivojlanishning ijtimoiy-madaniy konteksti yetakchi roli, affekt va intellekt birligi, ijodiy qobiliyatlar erishilgan darajasini hisobga olish asosida individuallashtirish sanaladi.

Ish mazmuni modelning mazmun komponentiga muvofiq bo'ldi. Bundan tashqari optimallashtiruvchi jihatlarga: pedagogika OO'YU tabiiy fanlar fakulteti bo'lajak o'qituvchi shaxsning ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishni o'z ichiga oladigan kasbiy o'z-o'zini takomillashtirishga qat'iy yo'nalganligini tinglash; maqbul emotsional muhitni yaratish; individual yondashuvga e'tibor qaratildi.

Shaxs-ijtimoiy tushuncha, uning rivojlanishi alohida olingan shaxs emas, balki jamiyatning ham manfaatlarini uchun xizmat qiladi. Axir aynan jamiyatda shaxs o'zini namoyon qiladi. Shaxsning rivojlanishi uning yo'nalganligi bilan belgilanadi. Bu tizim hosil qiluvchi xossada uning voqelikning turli tomonlariga munosabatlari, motivlari, maqsadlari ifodalanadi. Motiv shaxsning jamiyatdagi holati bilan vositalangan ehtiyojlarning subyektiv aksi sanaladi. Ehtiyojli-motivatsion soha shaxsning hayotiy maqsadlari poydevori sanaladi. Hayotiy maqsad alohida faoliyatlar bilan bog'liq barcha xususiy maqsadlarning integratsiyasidir.

Motivatsiya shaxsning o'z-o'zini joriylashga intilishi bilan belgilanadi. Talabalik yoshi uchun o'z-o'zini joriylash imkoniyati ularning bo'lajak kasbiy faoliyati, qandaydir global muammolarni hal qilish bilan belgilanadi. Demak, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish bo'lajak o'qituvchi uchun kundalik zaruratga aylanishi uchun quyidagi motivatsion sharoitlarni yaratish zarur: ijodning pedagog kasbiy faoliyatidagi roli va o'rni asoslashdan iborat.

o'qituvchining o'z-o'zini ijodiy joriylanishi uchun imkoniyatlar ochib berish (normativ berilganlik chegaralaridan chiqish; kasbiy yangiliklarni kiritish; kasbiy faoliyatda o'z maqsad va hayot tarzini amalga oshirish; mazmun elementlarini subyektivlashtirish). Respublikamizda raqobatbardosh kadrlarni tarbiyalashning zamonaviy bosqichida bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy qobiliyatiga talablar oshib bormoqda. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishni takomillashtirish, ularning kasbiy faoliyatini ilg'or xorijiy tajribalar asosida rivojlantirish, o'z ustida ishlash ko'nikmalarini zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish asosida

takomillashtirishga asoslangan yirik loyihalar amalga oshirishga zamin bo'lmoqda. Mazkur jarayonda pedagogika fani va amaliyotida shaxsning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish muammosini o'rganish, pedagogika oliy o'quv yurtlarida o'quv faoliyatida talabalarining ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish modelini yaratish, talaba shaxsining ijodkorlik qobiliyati shakllanganlik mezonlari va darajalarini ishlab chiqish va pedagogika oliy o'quv yurtlarida o'quv faoliyatida talabalarining ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonini samarali amalga oshirilishini ta'minlovchi pedagogik sharoitlarni aniqlash, nazariy va eksperimental asoslab berishni talab etiladi. Tahlillar asosida ma'lum bo'lishicha ijodiy qobiliyatni rivojlantiruvchi masalalarni yechishda quyidagilar e'tiborga olinadi: mavzuning maqsadini muammo sifatida aniqlashtirish; qo'yilgan muammoni yechish rejasini tuzish; belgilangan rejani bajarish; xulosani shakllantirish.

Tahlil va natijalar. Tahlil qilish ijodiy fikrlashning asosiy yo'nalishlarini shakllantirish imkonini beradi:

1. Talabalarni maqsadga erishishning turli yo'llarini qidirish, so'ngra eng yaxshisini tanlashga imkon yaratish.
2. Ularni ijodiy ko'nikmalarini ishlatish va mashq qildirishga oid qo'llanmalar va mashqlar to'plamlari bilan yetarli miqdorda ta'minlash.
3. Zarur savollarni berishga, javob mavjudligini aniqlashga o'rgatish.
4. Talabalarga har qanday sezgi va emotsiyalarni fikrlashning muhim tashkil etuvchilari deb qarashga o'rgatish.
5. Talabalarni eng avvalo, ijodiy jarayonning o'zidan qoniqish hosil qilayotganlarini kuzatayotib, original va foydali g'oyalarni rag'batlantirish. Talabalarga o'z g'oyalarning qadrlanishini anglab yetishlariga yordamlashish.
6. Talabalarga nostandart vaziyatlarda yechimlarni izlashni taklif qilish, muvaffaqiyatsizlikka uchraganda, izchillikning namoyon bo'lishi muhimligini isbotlash.
7. Talabalarga yechimlarni izlashning rejasini tuzishni taklif qilish.
8. Masalani oldindan ma'lum masalalar toifasiga kiritishdan va shoshilib qaror qabul qilishdan qochish. Chunki, bu asosiy muammodan og'ishlarga va fikrlash egiluvchanligining yo'qolishiga olib keladi.
9. Talabalarga fikrlashning muhim elementlari sifatida sezgi va emotsiyalarni boshqarishga o'rgatish.
10. G'oyalarni generatsiyalash uchun hamda ularni obyektiv va ratsional tashkillash uchun sharoit yaratish.
11. «Bo'lishi mumkin» va «bo'lishi kerak» iboralarni farqlagan holda keskin qaror chiqarish.
12. Talabalarda uzluksiz alternativ izlanish, yangi yondashuvlar va yangi g'oyalarga moyillikni shakllantirish[191].

Oliy ta'lim tashkilotlari talabalarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda o'rganilayotgan materialning butun mazmunini bilish vazifalarining mantiqiy ketma-ketligi, o'quv jarayonining o'zini esa bilish yadrosi aynan bilish vazifalari, mazmuni esa pedagog va ta'lim oluvchilarning turli xil bilish vositalari va ta'lim usullarini qo'llagan holda masalalarni yechish ustidagi hamkorlikdagi ishi bo'lgan o'quv vaziyatlari zanjiri sifatida qurish foydali.

Xulosa va takliflar. Ijodiy faoliyat mexanizmlari haqida bilimlar zarur malakalar bilan to'ldirilish borish, malakalarni faoliyat usullari sifatida qarash, malakalarni faoliyat usuli haqida bilim yaxlitligi sifatida o'rganish lozim.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda ijodiy faoliyat uchun zarur bilim va malakalar bilan dialektik o'zaro aloqadorlikda bo'ladi. Uni amalga oshirish asosiy talablardan biri – ijodiy faoliyatga tayyorlashda tizimlilikka amal qilish orqali amalga oshiriladi.

Ta'lim jarayonida o'quv faoliyatining ijodiy xarakterini ta'minlash omili asosiy bo'lishi kerak. Zero, ijodiy faoliyat ijodiy qobiliyatlar rivojlanishi uchun sharoit yaratadi. Ijodiy faoliyatning protsessual tomoni muammoni topish va hal qilishdan iborat.

Ijodkorlikning boshqa aqliy mehnat turlaridan katta farqi u davomli hodisadir. Bu jarayonda ijodkorning shaxsiy xislatlari muhim rol o'ynaydi.

Pedagogik ijod pedagogning o'quv-tarbiya ishlarining yanada ratsional yo'llarini izlashga qaratilgan faol mehnat jarayoni, pedagogik muammolarning samarali yechimida ham namayon bo'ladi. Bunda o'qituvchi jarayonni kuzatadi, tekshiradi, tadqiq qiladi, faoliyatini loyihalashtiradi

ADABIYOTLAR

1. Ахмедова Ш. Бошланғич синф ўқувчиларининг ижодкорлиги // Сборник научных трудов: Формирование гармонично развитого поколения в современных условиях. – Тошкент, 2012. – Б. 73-79.
2. Баластаева Е.Н. Развитие творческого потенциала будущего педагога в учебной деятельности (на занятиях по практике устной и письменной речи на иностранном языке): Дис. ... канд. пед. наук. – Йошкар-Ола, 2001. – 240 с.
3. Банина Г.С., Вавилова Л.Н. Современные способы активизации обучения. – М.: Академия, 2008. – 176 с. Джураева Д.Ш. Муаммоли ёндашув асосида бўлажак ўқитувчиларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш. Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Тошкент – 2022. 121
4. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – М: Издательства «Латерна» «Вита», 1995.-149с.
5. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). – Alexandria: Virginia, USA: ASCD, 2014.
6. Gowan J.C. The Relationship Between Creativity and Giftedness. Electronic resource: <https://doi.org/10.1177%2F001698627101500401>. Access date: 21.10.2019.
7. Епишева О.Б. Деятельностный подход как теоретическая основа проектирования методической системы обучения математике. Дисс. ... д-ра пед. наук. М, 1999. – 410 с.